

زیروبم عملکرد ۱۰۰ روزه وزارت نفت | ایران میتواند جلو وقتکشی آمریکا را بگیرد؟

خبرگزاری رسمی دولت گزارشی از عملکرد صدروزه وزارت نفت منتشر کرده است. انتشار گزارش صدروزه عملکرد دولت سنتی است که دولت‌ها در ایران به آن عمل کرده‌اند و اکنون هنگام بررسی عملکرد دولت آقای رئیسی در این بازه رسیده است. در گزارشی که در تارنمای «ایرنا» منتشر شده از جمله و مهم‌تر از همه به افزایش صادرات نفت ایران اشاره شده است. مطلبی که به شکل ضمنی در یادداشت رئیس‌جمهور ایالات متحده حضور دارد. به گزارش خبرگزاری رویترز، جو بایدن در این یادداشت کوتاه می‌نویسد که در بازار این‌قدر نفت هست که کشورها نیازی به خرید نفت از ایران نداشته باشند. این اظهارات آقای بایدن در آستانه نشست مجازی او با همتای چینی خود منتشر شده است. چین تحریم‌های ایالات متحده را رعایت نمی‌کند و بنا به نوشته رویترز

خرید نفت از ایران را به متوسط نیم میلیون بشکه در روز رسانده است.

دولت آمریکا موظف است هر شش ماه از وجود مقدار کافی نفت در بازار اطمینان حاصل کند تا کشورها راضی به رعایت تحریم‌های یکجانبه او باشند، اما منابع آگاه در دولت ایران به «شرق» گفتند که دولت آماری از فروش نفت و راه‌های دور زدن تحریم‌ها منتشر نمی‌کند زیرا ممکن است سبب بسته شدن راه‌های ابتکاری دولت برای فروش نفت کشور شود. این منابع همچنین فشار آوردن و توقیف یا دزدی نفتکش‌های ایران را نشانه‌ای از پیروزی ایران در این مسیر می‌دانند؛ سخنی که با اظهارات جو بایدن در روز جمعه مهر تأییدی دریافت کرده است.

در گزارش عملکرد وزارت نفت نیز اشاره می‌شود که جواد اوجی، وزیر نفت، هفته گذشته درباره افزایش صادرات نفت ایران گفته است: «در دولت سیزدهم توفیقات خوبی در صادرات نفت و میعانات نفتی رقم خورد که با استفاده از ظرفیت‌های داخلی و خارجی صادرات رو به بهبود رفته است ... اقدام کودکان آمریکا در آب‌های دریای عمان نیز نشان‌دهنده موفقیت دستاورد ایران در افزایش صادرات نفت خام است». اظهارات بایدن درمورد وجود نفت کافی برای جایگزین کردن نفت ایران با سخنان دو ماه اخیر او تناقض دارد. بایدن در این مدت بارها از سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و شریکان، موسوم به اوپک‌پلاس، درخواست کرد تولید نفت خود را افزایش دهند زیرا عرضه نفت در حال عقب ماندن از تقاضاست؛ موضوعی که بازتاب آن به‌وضوح در قیمت بالای ۸۰ دلار برای هر بشکه نفت مشهود است.

امین ناصر، مدیرعامل شرکت دولتی نفت سعودی آرامکو روز پنجشنبه هشدار جدی‌تری داد، مبنی بر کاهش ظرفیت مازاد نفت در جهان از جمله در سعودی. ظرفیت مازاد تولید، یعنی توان بالقوه کشورها برای افزایش تولید بیشتر از ظرفیت موجود سبب آسودگی بازار و تعادل قیمت‌ها می‌شود و از نظر استراتژیک بسیار مهم است. نکته دیگری نیز هست که نباید از نظر دور داشت. اوپک میزان افزایش تولید خود را بر مبنای ماهانه ۴۰۰ هزار بشکه افزایش برنامه‌ریزی کرده است؛ رقمی که به باور مصرف‌کنندگان پایین است و از این نظر به اوپک حمله و انتقاد می‌شود؛ اما آمار رسمی حاکی از این است که اعضای اوپک از افزودن همین مقدار نیز ناتوان بوده‌اند. بنا بر آماری که رویترز درباره تولید ماه گذشته اوپک منتشر کرد، مشخص شد که در مجموع ۲۷۰ هزار بشکه در روز به تولید این سازمان اضافه شده است، به دلیل آنکه کشورهای نظیر نیجریه آن‌قدر توان صنعتی ندارند که در عرض یک

ماه به سقف تولید مجاز خود برسند.

درست است که عربستان، امارات و عراق توان افزایش تولید بیش از این را هم دارند و اوپک می‌تواند تولید خود را حتی بیش از این هم افزایش دهد، اما از آنجا که افزایش تولید در اوپک به شکل گروهی است و هر کشور مجاز به افزایش تولید به میزان توافق شده است، این امکان به شکل عملی وجود ندارد، یعنی عربستان نمی‌تواند ناتوانی نیجریه را جبران کند. با اضافه کردن قطعیت افزایش تقاضا با روند سریع واکسیناسیون کرونا در جهان می‌شود نتیجه گرفت که برخلاف ادعای رئیس‌جمهور آمریکا اتفاقاً نفت کافی برای جایگزین کردن نفت ایران وجود ندارد.

از این روست که می‌شود ادعا کرد افزایش فروش نفت که مورد ادعای ایران است و بایدن نیز به آن گریزی زده است، بر مبنای منطق بازار است؛ یعنی بسیار جدی‌تر از آن است که بتوان با ابزار سیاسی نظیر نوشتن یادداشت و فشار سیاسی آن را متوقف کرد. منطق عرضه - تقاضا یک واقعیت عینی است که مانند قیمت - بازتاب نسبت عرضه - تقاضا - دستور از کسی نمی‌گیرد و مانند این است که با یک یادداشت از یک موجود واقعی بخواهید دیگر وجود نداشته باشد.

شرایط بازار از این منظر دست ایران را برای چانه‌زنی در مذاکرات سیاسی تقویت می‌کند و دولت می‌تواند از آن به‌عنوان اهرمی واقعی برای فشار آوردن به آمریکا و قدرت‌های دیگر برای رفع هرچه زودتر تحریم‌ها استفاده کند. کاری که آثار مثبت آن از استفاده از هر اهرم دیگر نظیر مانور دادن بر امکانات تهاوری و مهارت در دور زدن تحریم‌ها بیشتر خواهد بود.

دولت ایران در عین حال باید این نکته را مدنظر داشته باشد که این فرصت همیشگی نیست. هنگامی که تقاضا بالا می‌رود، هرچند ممکن است برای مدتی کوتاه از عرضه پیشی بگیرد، اما تجربه یک قرن بازار نفت نشان داده است که سرانجام این نسبت به حالت تعادل می‌رسد. هنگامی که قیمت‌ها به دلیل کمبود عرضه بالا می‌گیرد، هم کشورهای تولیدکننده نفت متعارف برای سرمایه‌گذاری بیشتر و افزایش تولید انگیزه پیدا می‌کنند و هم تولیدکنندگان نفت غیرمتعارف نظیر نفت شیل که تولیدشان هزینه بالا دارد و اکنون مدتی است از بازار حذف شده‌اند، بار دیگر تولید را منطقی می‌بینند و به بازار اضافه می‌شوند.

رفتار طرف متخاصم ایران در مذاکرات هسته‌ای اکنون به‌گونه‌ای است که گویی با علم بر این مسئله در حال وقت‌کشی برای رسیدن به نقطه تعادل بدون حضور ایران در بازار هستند. معادلات سیاسی مذاکرات هسته‌ای فقط اقتصادی نیست و اقتصاد هم فقط نفت نیست. با این حال نباید نقش عمده نفت در اقتصاد جهانی را نادیده گرفت. کشورهای متخاصم ایران از روزهای ابتدایی تولید نفت همواره در برهه‌های حساس تقابل و تخاصم تلاش کرده‌اند نقش نفت ایران را کوچک جلوه بدهند یا چنین وانمود کنند که می‌توان با نفت دیگر کشورها حذف آن را جبران کنند؛ موضوعی که با حقیقت بازار جهانی و نیز چنان‌که ذکر شد، با ساختار حقیقی تولید نفت اوپک، مهم‌ترین نقش‌آفرین بازار نفت همخوانی ندارد و می‌توان با تکیه بر آن و با دست پر در مذاکرات جلوی وقت‌کشی کشورهای متخاصم را گرفت.